

րեւցաւ *Revue des Revues* Ին մէջ, եւ որուն թարգմանութիւնը «Անահիտ»ին մէջ հրատարակել խոստացանք (խոստում զոր պիտի կատարենք ընդհուպ), զայն որակելով «խաւարած փայտի պատմաբանի ատանդակարդ էջ մը» եւ անհունապէս ցաւելով որ պատմաները մնայի թոյլ չէին տար հեղինակին իր անունով ներդրելու Այդ ուսումնասիրութիւնը խաւացումն էր այնչափ բնագրական որչափ խորհրդածուած առեւտրութեանը զոր այդ Հելլենի-Հայը կը զգար, իր ջիւղերուն ինչպէս եւ իր մտածմանը խորքն, զէպ ի թուրքը, զէպ ի միջին ներկայացուցեցինը Բիրտ Ուփին, զէպ ի Մտքի ու Լիզիցիութեան թշնամին, զէպ ի կործանելը բեղմնաւոր, աղատ ու աղուոր կեանքին։

Մեր ցեղին արեւելին ու մօրն ամենէն ազնիւ մէկ տարին է որ կը փճանայ «երկաթ»ին մահովը։ Անոնք որ «մարդը» մօտէն ճանչցան ու պաշտեցին, պիտի չմիտնէին իր աշխատանքն ու անդամանելի կորուստէն, եւ անտես որ պիտի ճանչնան զրազէտը (որուն զօրծը հայերէնի թարգմանել ու հատորի մէջ ամփոփելը մեր ամենէն սրբազան պարագեւորն մէկը պիտի ըլլայ) պիտի զղան պարագը որ հայ մտաւորականութեան մէջ կը բացուի չըսացումովն ալ տաղանդին, որ զեռ ամենափայլեցողութիւնն ունէր ստեղծելու...

Հիմա ան պիտի հանգչի, — ու աղէկ է որ այդպէս ըլլայ — Պէշեքթալեանին ու Սեւաթեանին ջով, որոնք իր եղբայրներն են խառնուածքով ու դաստիարակութեամբ, երեքն ալ զաւակ Պոստը Հայութեան, ու Պոստան կաթողիկէ Հայութեան (այսինքն Հայութեան այն հատուածին, որ, իր ամբողջութեանը մէջ ամենախառնութիւնով իր թիւին ներքէն ցոյց տուած ըլլալով հայերէն, իր բարձունքներուն վրայ արտադրած է ամենէն նուրբ ու անէն ազնուական հոգիները զոր Հայերը ունեցած ըլլան)։ Երեքն ալ մինչեւ ակորցնելուն ճշմարիտ զեպկն սերովը Բապտիստեան, եւ իրենց ազգէն համար ամենէն բարձր հիացումովն ու ամենէն վեր անձնութիւնամբ արտուին, ու երեքն ալ, — որպէս թէ չաս նուրբ էութիւններ, բուն դատակներն ըլլաւ վաղահաս փշուրք, — սպառող Ախտի մը չուշչին սակ, իրենց կեանքին ու տաղանդին ծաղկին մէջ յամբ ու ցաւադին նուազումով մը չաս կանուխ ու չատ մեղմորէն աննիւթ ականացած ու անէացած։

Բաբել, 15 դեկտեմբեր 1899

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

Դիւ իւ աշ Կոչեռ
Զէշտ
digitised by

ՀԱՅԳԻՐ

Իժ

ՄԱՍԿԻՆԵՐՈՒ ԳՈՒՆԸ

Կր յողարկէ աղօտ գիշեր մ'արծաթի
Մեծ բուրաստանն ուր ծաղկներն ըսպիտակ
Արդ թուն կ'ըլլան անբիծ սիրոյ լուսինն տակ,
Եւ աստղերէն անհուն անուրջ կը կաթի։

Սատափեայ լոյս հովոց, սիրոյ մեղկ պարտէզ,
Հող քուն կ'ըլլան խոնջ ծաղկներն աչօք փակ
Եւ կր տեսնան անգոյ երազ մ'անուշակ,
Այնուհերին կը թափըրփի արցունք հեղ։

Ո՛հ կր տեսնան ըզբեզ, աղջիկ կ'ամօթիսած,
Որ հողաթափ մարգարտազարդ եւ մանրիկ
Ոտքը կ'ապած՝ կ'ելլես, կուգաս՝ կոյս պարիկ,
Եւ կը կանչիս ու կը նայիս զարմացած։

Թաղաւորի գունատ աղջիկ մըն է ան,
Անբերելով ժրպիրհ աչաց օրն ի բուն.
Գաղցրահոտ տան մէջ քարշ գալով կիսարթուն
Ողբածայն երգ մ'երգեց երկար ձանձրութեան։

Բայց կայծալից լոյսեր հիմայ կը հրծծեն
Ու կը թըրին, անոր բոլոր կը թըրին,
Եւ պարտէզին կ'ելլես բուրած մը խորին,
Կոյս եւ բուրած զայն հափափել կը փորձեն։

Խոնջ ծաղկներն ահա զանի կը տեսնան,
Որ ճօճելով թուշն ի վար չէի խոպողիք,
Նըսպաւոր հանդերձներով ու բորիկ
Այնտեղ կ'անգնած է՝ արտամութեամբ անըման։

Վեր կը նայի. սիրոյ խորհուրդ մ'անծանօթ
Կը կ'աթարդէ քընքուշ հողին մանկական,
Վատ տեսիլներն հիմայ կ'ելլեն անկուղան,
Կը տրոփէ դիւր թափին տակ սիրտ զողջողտ։

Ու կը հեծէ, կը հեծեծ սիրտն անմեղ,
Աստղերն անծայն լուսաբարբառ կը խօսին,
Ծաղկներն ալ կ'աքաւելով միասին,
Կ'ուզեն զանի պաշարել՝ հոյլ կուսպել։

Բայց կը ջընդի աղօտ գիշերն արծաթի.
Դու երբ հող չիս, պատմի ր աղջիկ, երբ հող չես
Եւ անծկարիտա կ'արտաբերես զեռ եւս քեզ
Ծաղկներու քունն ալ արբուած կը ցընդի։
A.R.A.R.®

Ժ
ՀՈԳԵԳԵՇ

Ա.

Բանդագուշանք մը կը լըլկէ զիս յաճախ ։
Դարձած եմ ցուրտ մեռելոսի անկնկան ։
Անա մարդիկ կը պատրաստեն սեւ դաղաղ ։

Կը մըմըման զիս կը տանին գերեզման ։
Ո՛հ խոր զիշեր . աչերըս բաց՝ ի գուր անդ
Կը փափաքեմ ժանտ արևու մը ծագման ։

Եւ վերջնագոյն անյուսու թեան մուծն անկող,
Փընտթեան հոտ մը՝ կը արորեն զիս բուր ։
Ու կը հըծծէ մօտըս ճըճի մը մեղմեղ ։

Ա՛խ կը սկըսի զատանցել միտքըս մոլոր ։
Ստեցի՛ն . չըլայ մահու անդորըր խաղաղ .
Կը գողգողեմ , կը բեկեռնմ բիր խողոտ ։

Բանդագուշանք մը կը լըլկէ զիս յաճախ ։

Բ.

Ա՛խ անխընայ չարչարեցին զիս մարդիկ ։
Կ'ատեմ գանոնք , կը մոլեգնիմ դայրազին ։
Խոնչպէ կըրնամ հիմայ նընջիլ հանդարտիկ ։

Կեղեքեցին զիս . հիւանդի մը հողին ,
Ախորժելով ուրախութեամբ զաղբալից ,
Չարչարեցին եւ կոպտարար հեղինեցին ։

Որչափ կըրցան՝ սուր վիշտ տըլին , սուր կըսկիծ ։
Կամաց կամաց ըսպանեցին եւ ապա
Թաղեցին զիս ։ Ո՛չ ոք եղաւ կարեկից ։

Ինչո՛ւ . զիս հոտ զըրին՝ այս վիշտ հիմայ ,
Ես գուրս պիտի ելլեմ ։ Պիտի զարնու բիշ ։
Թող քուս ըլլայ աշխարհ՝ Հոգիս պիտի դայ ։
Ա՛խ անխընայ չարչարեցին զիս մարդիկ ։

Գ.

Դեղին կատու քըստմընեցաւ խոյս տըւաւ ։
Վըտիտ շըներ կը կաղկարծեն լուսնին տակ .
Կը խանդարեն լըռութիւնն՝ ահ , անբեւ ցաւ ։

Ամէն գիշեր զէմքըս խալած , կապուտակ ,
Բաղքին մէջ ժուռ կուգամ , նեխած Հողի շէկ ։
Չարհուրեցէ մերկութեանէս այլանդակ ։

Հացեք , կանա՛յք՝ փախէք , մարդիկ , գողացէք .
Այսպէս ամէն տեղ զիս պիտի տեսնէք գուք .
Պիտի ճըչէք ։ Դեռք գիս բրեք թըշուառ , հէք ։

Ես ամէն տուն պիտի մըմնեմ անշըշուկ .
Պիտի մըլկիք , եւ ես՝ ճիւղ մարդազաւ՝
Պիտի տանջիմ ըզձեզ , Մեռի՛ր , փուճ վիժուկ ։

Դեղին կատու քըստմընեցաւ խոյս տըւաւ ։

Դ.

Կ'ատեմ ըզձեղ , ա՛ն թածներ , ա՛խ կ'ատե՛ր ,
Սմէն գիշեր պիտի սոսկաք , պիտի դամ՝
Պիտի ելլեմ գերեզմանէս չար , զըժխեմ ։

Ձեմ երկընչիւր ձեր զէնքեքէն անըղգամ ,
Ձեմ երկընչիւր ձեր գամբոնեքն կատաղ .
Էս պիտի դամ՝ հողի դաման , ժանտ , չարկամ ։

Ինծի համար ըսիք՝ Մեռաւ , կը նեխի ։
Բայց ո՛չ Դեռ ողջ եմ , վատե՛ր , զիս մի՛ խոտէք .
Ի դուր ինծի բռնալ տըլիք դաղազին ։

Մինչեւ որ զիս յօշ յօշ չընէք , ծայրատէք ,
Կռապիստե՛ք՝ պիտի ոռնաւ ձեզի զէմ .
Ամէն գիշեր պիտի սոսկաք սըրտաբեկ ։

Կ'ատեմ ըզձեղ , անթածներ , ա՛խ կ'ատեմ ։
ՎՍՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆ

~*~

Կ Ո Յ Ր Ե Ր Ը

Ահաւոր , խորհրդաւոր էակներն են անոնք ,
Ռամիկ մարդկութիւնը արգահատանքով կը
գրտէ անոնց դանդաշկոտ անցքը կեանքին եւ
գերեքն . եւ սակայն անոնք վեհազոյն արուա-
յայտութիւնն են մարդկային զէմքին ։ Այդ
խարխալիղները , զոր անք պակասաւորեն կը
համարին , թերեւս ամենէն մօտեցածներն են
կատարելութեան . անոնք Ուրուականին կը
հասնին , Մարգարէն կ'իբրազործեն . անոնք են
որ կը տեսնեն ։

Ստուերով պաթթուած հոգիներն են անոնք ,
Իրենց կեանքը գերիվեր է հասարակ կեանքեւ-
րէն , ինչպէս գիշերը՝ իր քօղարկեալ ան-
հունութեամբ՝ տուընջեան պոռոտ փաղկոսմէն ։
Ազէտքին ազնուական պատկովը ճաճանչառ-
բուած են . եւ անոնց փաղ գիմակին ետեւ
զադոնեքն նոյրը կը ալլալայ . Գլուխին
բարձր , ու պարապ աշուընին զէպ ի վերին
պարապը սեւեռած , կ'անցնին՝ նուիրա-